

Comunitatea WatchDog.MD

Studiu de caz

**„BOMBĂ MURDARĂ” –
FAKE LA NIVEL MONDIAL:
cum a fost reflectat de media
din Republica Moldova?**

Autor: Diana Benea

Februarie 2023

Studiu de caz: „BOMBĂ MURDARĂ” - FAKE LA NIVEL MONDIAL: cum a fost reflectat de media din Republica Moldova?

Rezumat.

Subiectul „bomba murdară”, pe care Rusia a pretins că o deține Ucraina și intenționează să o utilizeze pentru a lansa o campanie anti rusească, a fost dezmințit rapid de comunitatea internațională. Aceasta a catalogat acuzațiile drept false și fără susținere factologică. Cu toate acestea, principalele canale TV din Chișinău au prezentat acest subiect într-un mod tendențios și manipulativ, ceea ce a contribuit la distorsionarea informațiilor și la manipularea opiniei publice. Analiza posturilor TV din Republica Moldova a evidențiat necesitatea îmbunătățirii acurateței, imparțialității și eticii în jurnalism, astfel încât publicul să fie protejat de dezinformare.

În cadrul analizei efectuate asupra posturilor TV din Republica Moldova, s-au identificat diverse abateri care au contribuit la distorsionarea informațiilor. Acestea includ manipularea prin prezentarea selectivă a datelor, omiterea informațiilor, încălcarea eticii jurnalistice și a legislației audiovizuale prin omisiunea surselor video, redactarea defectuoasă și utilizarea inexactă a termenilor.

Categoria	Descriere	Post TV
Manipulare prin omisiune	Lipsa reflectării evenimentelor	Primul în Moldova NTV Moldova
Neutru	Reflectă subiectul relativ corect, fără a-i acorda o atenție excesivă și analiză	Jurnal TV TV8
Erori minore	Admit erori la redactarea știrilor, oferă detalii inexacte sau eronate	Moldova 1 Prime
Dezinformare	S-a situat cel mai departe de faptele reale, reluând narațiuni propagandistice sau folosind procedee de manipulare și dezinformare	RTR Moldova
Expertiză	Prezintă cel mai amplu subiectul, relatează faptele în evoluție și le completează cu opinia experților	Pro TV

Pentru a îmbunătăți acuratețea și imparțialitatea în redarea evenimentelor din actualitatea internațională au fost acordate recomandări reporterilor și editorilor de știri internaționale. În general, posturile TV din Republica Moldova nu au reușit să acopere subiectul într-o măsură suficientă pentru a dezvălui caracterul fals al acuzațiilor ruse, cu excepția postului Pro TV.

Introducere.

Unul dintre subiectele fierbinți de la finele lui octombrie a fost cel cu privire la „bombă murdară” pe care, potrivit Moscovei, Ucraina ar intenționa să o folosească. Această dezinformare de „nivel înalt”, care a băgat groaza în mințile multora, a fost însă demontată ferm de comunitatea internațională. Motivul este simplu: în susținerea alegațiilor sale, Rusia nu a reușit să prezinte nicio dovadă. Încercările de a transfera responsabilitatea pentru propriile fărâdelegi nu constituie o premieră în acest război hibrid și este o tactică experimentată în repetate rânduri de Rusia. Nu este, așadar, de mirare că eforturile oficialilor și mass-mediei pro-Kremlin au avut un efect total contrar celui scontat: ceea ce a dorit să prezinte Moscova ca dezvăluire a unui „mare adevăr” este în realitate un fals.

În prezenta analiză, ne-am propus să aflăm însă cum a ajuns subiectul dat să fie prezentat de principalele canale TV de la Chișinău, nu înainte de o mică prezentare a subiectului.

La finele lui octombrie, Moscova a lansat dezinformarea că Ucraina intenționează să utilizeze o „bombă murdară”. Această alegație a fost rapid demontată de comunitatea internațională, deoarece Rusia nu a putut oferi nicio dovadă în sprijinul afirmațiilor sale.

Este important de menționat că aceasta nu este prima dată când Rusia încearcă să transfere responsabilitatea pentru propriile ilegalități în cadrul războiului hibrid în desfășurare, tactică care nu s-a bucurat de succes în acest caz.

În această analiză, vom examina modul în care acest subiect a fost prezentat de principalele canale TV de la Chișinău.

DECLARAȚIILE EXPLOZIVE DESPRE „BOMBA MURDARĂ” - de unde a apărut și cum a fost vehiculat subiectul în media internațională

Rusia a încercat să răspândească dezinformarea că Ucraina intenționează să utilizeze o „bombă murdară”, creată pentru a provoca frică și panică. Moscova a pretins că Ucraina ar putea obține materialele necesare pentru această armă de la centrala inactivă de la Cernobîl, de la depozitele de deșeuri radioactive și de la întreprinderile din industria chimică și nucleară.

Rusia a avertizat că Kievul ar urmări să detoneze bomba murdară și să acuze Rusia de utilizarea acesteia în Ucraina, pentru a lansa o „campanie antirusească fără precedent la nivel mondial”, precum și să crească semnificativ fluxul de refugiați în Europa. Cu toate acestea, Moscova nu a reușit să ofere nicio dovadă în sprijinul acestor acuzații.

În încercarea de a susține această dezinformare, Rusia a prezentat o fotografie care s-a dovedit a fi făcută în Slovenia acum 10 ani. Această situație a demonstrat că narativul a fost, de fapt, un fals.

Declarațiile Moscovei au fost catalogate drept false coordonat de către guvernele de la Paris, Londra și Washington. În replică, Kievul a invitat experți de la Agenția Internațională pentru Energie Atomică care au dezmințit rapid acuzațiile, afirmând că nu a fost găsit niciun semn de activitate nucleară în Ucraina.

În acest context, Ucraina și aliații NATO suspectează Rusia că este gata să lanseze un atac sub steag fals și să detoneze o "bombă murdară" pentru a intimida Occidentul, determinându-l să nu mai ajute Ucraina.

Acuzațiile de operațiuni sub steag fals și atacuri cu arme chimice sunt elemente centrale ale aparatului de dezinformare pro-Kremlin, care face parte din ampla campanie de manipulare ce însoțește invazia Rusiei în Ucraina. Această campanie încearcă să blameze Ucraina pentru atrocitățile războiului.

Moscova a promovat consecvent un nou fals pentru a realimenta narațiunile propagandei pro-Kremlin, inclusiv că Ucraina este controlată de o grupare fascistă și că aceasta reprezintă o amenințare pentru lume. În plus, se promovează narațiuni false cu privire la armele secrete deținute de Ucraina și la rolul Moscovei în conflict.

Analiza noastră urmărește să afle dacă știrile din presa moldovenească au fost influențate de aceste narațiuni și care au fost efectele acestora asupra publicului din RM care se informează din materialele televiziunilor locale, ale celor mai vizionate, monitorizate de WatchDog.MD.

„BOMBĂ MURDARĂ” LA POSTURILE TV DE LA CHIȘINĂU

Subiectul „bombei murdare” a fost tratat în mod inegal de principalele televiziuni din Republica Moldova. Unele posturi TV au evitat să discute subiectul, în timp ce altele l-au acoperit repetat.

Pentru a obține o imagine clară asupra modului în care posturile monitorizate au reflectat subiectul și în ce măsură au urmat raportarea obiectivă a evenimentelor, am realizat o clasificare de la slab la bună. În tabelul de mai jos sunt prezentate posturile TV care s-au apropiat cel mai puțin de faptele reale și cele care s-au descurcat cel mai bine în a oferi o acoperire obiectivă.

Nivelul de reflectare a evenimentelor în presa locală

- **clasament general**

Categoria	Descriere	Post TV
Manipulare prin omisiune	Lipsa reflectării evenimentelor	Primul în Moldova, NTV Moldova

Neutru	Reflectă subiectul relativ corect, fără a-i acorda o atenție excesivă și analiză	Jurnal TV TV8
Erori minore	Admit erori la redactarea știrilor, oferă detalii inexacte sau eronate	Moldova 1, Prime
Dezinformare	S-a situat cel mai departe de faptele reale, reluând narațiuni propagandistice sau folosind procedee de manipulare și dezinformare	RTR Moldova
Expertiză	Prezintă cel mai amplu subiectul, relatează faptele în evoluție și le completează cu opinia experților	Pro TV

Nivelul de reflectare a evenimentelor în presa locală

- **abateri care au contribuit la distorsionarea informației**

În cadrul analizei materialelor informative prezentate de televiziunile monitorizate, s-au identificat diverse abateri care au contribuit la distorsionarea informației. Acestea includ:

- RTR a prezentat o **manipulare prin prezentarea selectivă a datelor și prezentarea tendențioasă a informațiilor**, cum ar fi prezentarea unei știri sub titlul „Zelenskîi vrea să vândă Ucraina Occidentului”;
- Primul în Moldova și NTV Moldova au ignorat anumite fapte și au **manipulat prin omiterea informațiilor**;
- Moldova 1 a încălcat etica jurnalistică și legislația audiovizuală prin **omisiunea surselor video**;
- Moldova 1 realizat și o **redactare defectuoasă**, prezentând informații care au dus la dezinformare;
- Prime a folosit **inexact termeni**, cum ar fi afirmând că „Ucraina s-ar pregăti să detoneze o bombă nucleară”;
- TV 8 a folosit o **intrigă, la limită cu manipularea, prin utilizarea excesivă a imaginilor de propagandă**, care a creat o imagine a Rusiei ca o supraputere care le controlează pe toate.

În continuare, se va prezenta o descriere exactă a acestor abateri, precum și o analiză detaliată a materialelor informative prezentate la televiziunile monitorizate.

Nivelul de reflectare a evenimentelor în presa locală

Analiza detaliată

CATEGORIA I **Primul în Moldova și NTV**

Manipularea prin omisiune este o tactică frecvent utilizată. Posturile Primul în Moldova și NTV Moldova au ales să omită subiectul în care Kremlinul a fost acuzat de dezinformare. Aceste canale TV sunt în general foarte zgârcite în redarea știrilor internaționale, preferând să selecteze foarte atent informațiile externe pe care le pun pe post.

Lipsa de dovezi este cauza principală pentru această decizie editorială, singurul așa-zis „argument” al părții ruse fiind publicat pe [Twitter](#) de Ministerul rus al Apărării. Cu toate acestea, Guvernul sloven [a răspuns rapid](#) cu un alt tweet, demonstrând că imaginile folosite de partea rusă reprezintă niște detectoare de fum ale Agenției slovene pentru gestionarea deșeurilor radioactive, iar fotografia a fost făcută în 2010.

Recomandări:

- Îmbunătățirea acurateței și echității în redarea evenimentelor din actualitatea internațională, prin acoperirea unor subiecte diverse, iar în cazul unor subiecte sensibile, se recomandă o prezentare obiectivă a tuturor punctelor de vedere.
- Evitarea trunchierii datelor și a manipulării propagandistice prin verificarea faptelor și surselor utilizate în realizarea materialelor informative.
- Respectarea normelor deontologice și a legislației audiovizuale în vigoare, precum și respectarea principiului contradictorialității, prin prezentarea punctelor de vedere ale tuturor părților implicate într-un conflict sau subiect controversat.

CATEGORIA II **RTR**

Postul de televiziune RTR a utilizat manipularea prin prezentarea selectivă a unor informații scoase din context într-o [stire referitoare la declarațiile Rusiei, SUA, Franței și Marii Britanii](#). În mod aparent neutru și argumentat, știrea a prezentat toate sursele video și a introdus pe scurt declarațiile tuturor părților, însă s-a încheiat cu un background de relevanță dubioasă, care a promovat ideea că președintele ucrainean ar vrea să vândă Ucraina Occidentului.

Analiza acestei manipulări indică următoarele:

- Se atestă o manipulare prin omisiune și selecție a datelor relevante. Postul RTR a ales să omită informații cheie care puteau schimba sensul știrii.
- Manipularea prin prezentarea selectivă a informațiilor poate fi considerată un caz de încălcare a normelor deontologice și a legislației audiovizuale în vigoare, care cer posturilor de televiziune să furnizeze informații obiective, echilibrate și verificate.

- Manipularea prin prezentarea selectivă a datelor poate conduce la erori de judecată și poate influența opinia publică, alimentând narațiuni sau promovând interese proprii.

Recomandări:

- Redarea cu exactitate a materialului factologic și evitarea falsurilor, precum și utilizarea doar a datelor relevante și corecte, fără scoaterea lor din context și interpretări eronate.
- Respectarea normelor deontologice și a legislației audiovizuale în vigoare, care cer acuratețe, imparțialitate și etică în jurnalism.
- Promovarea unei abordări obiective și echilibrate în acoperirea evenimentelor, evitând manipularea prin prezentarea selectivă a datelor și evitând promovarea intereselor proprii sau a narațiunilor partizane.

CATEGORIA III **Prime**

Analiza relevă faptul că anumite cazuri de lacune în ceea ce privește unghiul de abordare sau modul de interpretare a informațiilor pot duce la dezinformare în cadrul știrilor consacrate subiectului dat. În plus, se remarcă și apariția unor erori „neintenționate” sau de dezinformare în aceste cazuri.

De exemplu, la postul de televiziune PrimeTV, în [intro-ul știrii](#), a fost utilizată sintagma „bombă nucleară” pentru a descrie o potențială bombă murdară, ceea ce constituie o eroare semnificativă în ceea ce privește informarea publicului. Această eroare poate fi pusă pe seama unei greșeli de redactare sau a unei lipse de cunoștințe din partea moderatorului.

În ceea ce privește prezentarea Rusiei în știrea ce urmează, aceasta este prezentată ca un [stat agresor acuzat de minciună](#), fapt menționat la TC IN 9:35. Materialul începe prin a informa publicul că „SUA, Franța și Marea Britanie au calificat drept false acuzațiile”. Urmează apoi reacția Ucrainei, declarațiile președintelui și ale ministrului de externe ucraineni, care acuză, la rândul lor, Rusia de faptul că ar putea folosi aceste acuzații drept pretext pentru escaladarea războiului. În partea a doua a materialului, este citată o declarație a președintelui ucrainean Zelenskii, care afirmă că „oriunde ajunge Rusia, rămân orașe și sate distruse”. Această declarație introduce un reportaj despre ororile și dezastrela lăsate în urmă de armata rusă în câteva localități din Ucraina.

Recomandări:

- O atenție sporită pentru redactare și informare, astfel încât să se evite utilizarea termenilor incorecți și, în general, dezinformarea publicului.
- În cazul dezbaterilor internaționale, este important să se acorde atenție echidistanței și să se respecte normele de deontologie și ale legislației audiovizuale în vigoare.

- Pentru a evita orice acuzație de tendențiozitate sau propagandă, este important să se ofere o imagine completă și echilibrată a subiectului, fără a favoriza o anumită perspectivă sau poziție politică. Acest lucru implică prezentarea tuturor pozițiilor și acuzațiilor implicate într-un conflict, precum și a sursei acestora.

CATEGORIA III **Moldova 1**

Analiză evidențiază mai multe probleme semnificative în prezentarea subiectului referitor la "bomba murdară" de către postul național de televiziune.

În primul rând, materialul prezentat conține inexactități care distorsionează informațiile și creează o falsă impresie asupra subiectului. Printre acestea se numără formularea defectuoasă din intro-ul știrii și omisiunea Franței ca semnatară a declarației oficiale.

În plus, lipsa prezentării pledoariilor oficiale din partea Rusiei creează un dezechilibru în informarea telespectatorilor și poate fi interpretată ca o tendință spre parțialitate.

De asemenea, absența etichetelor de sursă a materialelor video utilizate încalcă etica jurnalistă și Codul serviciilor media audiovizuale, Art. 13/ P.5 și nu permite telespectatorilor să evalueze gradul de obiectivitate al informațiilor.

În vederea îmbunătățirii calității materialelor jurnalistice, se recomandă respectarea unor principii și norme deontologice și legale în domeniul mass-media.

Recomandări:

- O mai mare atenție acordată editării și redactării materialelor, pentru a evita utilizarea termenilor inexacti și dezinformarea publicului;
- Documentarea și redactarea subiectelor din mai multe surse, pentru a asigura obiectivitatea și acuratețea informațiilor prezentate;
- Indicarea clară a surselor imaginilor folosite și respectarea legislației media în domeniu pentru a evita încălcarea drepturilor de autor și pentru a asigura transparența și responsabilitatea editorială.

CATEGORIA IV **TV8**

Analiza relevă că în acoperirea subiectului „bomba murdară” de către postul TV8 din Moldova, subliniind atât aspectele pozitive, cât și cele negative ale acestei acoperiri jurnalistice.

În primul rând, se constată că TV8 a dedicat subiectului mai puțin spațiu decât ar fi fost [necesar pentru o știre completă](#), dar [a revenit la acesta](#) în cel puțin două materiale dedicate evenimentelor din țara vecină. Cu toate acestea, în primul material, subiectul este abordat

doar tangențial, iar explicațiile privind „bomba murdară” sunt prezentate probabil într-un limbaj mult prea sofisticat pentru un spectator de rând. În schimb, în al doilea material, TV8 reușește să explice mult mai clar ce anume reprezintă o bombă murdară.

Cu toate acestea, există și aspecte care ridică semne de întrebare în ceea ce privește acoperirea subiectului de către TV8. Astfel, postul a folosit imagini video preluate din presa rusă de propagandă, ceea ce ar putea să-i atragă pe spectatori într-o narațiune manipulatorie și chiar dramatică a situației, creând o imagine exagerată a Rusiei ca supraputere și a liderului său, Putin, ca un președinte care controlează procese de care depinde soarta întregii omeniri. Mai mult decât atât, știrea a fost prezentată într-un mod care a lăsat spectatorului un sentiment neplăcut de pericol și anxietate.

Recomandări:

- Manifestarea unui discernământ mai mare în ceea ce privește perspectiva de abordare a subiectelor, pentru a evita narațiunile rusești de propagandă.
- Folosirea în calitate de surse de informare pe cele mai mari surse de știri internaționale și nu doar presa română, care ar putea crește riscul unor inexactități și interpretări eronate.
- Acordarea mai mult spațiu de emisie știrilor externe, astfel încât TV8 să poată deveni un reper pentru spectatorul moldovean de rând, care este adesea dezinformat și dezorientat sub influența tehnicilor de manipulare folosite activ de canalele de propagandă.

CATEGORIA IV **Jurnal TV**

Postul Jurnal TV abordează subiectul „bombei murdare” printr-o știre echilibrată și echidistantă, care se concentrează pe ultimele evoluții de pe frontul ucrainean și pe reacția Occidentului. Cu toate acestea, canalul are tendința de a plasa într-un cadru comun evenimente din domenii diferite, ceea ce poate duce la dificultăți în percepția corectă a informațiilor.

Recomandări:

- Utilizarea de citate video (sincroane) mai scurte, clare și la obiect, pentru a ajuta spectatorii să păstreze firul narațiunii.
- Plasarea știrilor din domenii diferite sub intro-uri separate, pentru a evita confuzia.
- Tratarea subiectelor complexe în materiale separate, pentru a permite o mai bună înțelegere a esenței evenimentelor.
- Utilizarea de surse de informare de încredere, pentru a evita riscul de inexactități și interpretări eronate în raportarea sa asupra evenimentelor internaționale.

Pro TV Chișinău a abordat subiectul acuzațiilor de utilizare a unei posibile bombe murdare de către Ucraina în mod zilnic, prezentându-l detaliat și argumentat, împreună cu reacțiile părților vizate și experților. Această abordare a subiectului a îmbunătățit percepția calitativă și cantitativă a informațiilor prezentate, apropiindu-le de evenimentele reale și reflectarea lor obiectivă.

Știrile prezentate de Pro TV Chișinău au inclus o varietate de informații, printre care: informații detaliat prezentate despre pozițiile părților implicate în conflict, comentarii de la experți menite să calmeze spiritele incitate și să verse mai multă lumină asupra evenimentelor, precum și reacțiile internaționale. Totodată, informațiile prezentate au inclus citate video și imagini preluate din cele mai diverse surse, oferindu-i astfel spectatorului un canal în plus pentru a verifica veridicitatea informațiilor prezentate.

Recomandări:

- Respectarea deontologiei jurnalistice și a principiilor de echidistanță, echilibru și veridicitate în raportarea subiectelor de interes public.
- Utilizarea de surse credibile și de încredere pentru a preveni erorile și inexactitățile informaționale, asigurând astfel calitatea informațiilor prezentate.
- Prezentarea argumentelor și declarațiilor părților implicate în mod echilibrat și obiectiv, fără a se implica în propagarea unui anumit punct de vedere.
- Utilizarea diacriticelor în traducerea citatelor și declarațiilor pentru a le face mai accesibile și ușor de înțeles pentru publicul moldovenesc, precum și pentru a evita confuziile sau interpretările eronate.

CONCLUZIE:

În urma analizei, concluzionăm că televiziunile Jurnal TV, TV8 și Pro TV au oferit o acoperire mai detaliată și clară a subiectului, fără a distorsiona mesajul, fiind cele mai apropiate de realitatea internațională.

Deși cele opt posturi TV monitorizate nu au încălcat grav principiile de informare corectă, am observat mai multe cazuri de denaturare a informațiilor. Astfel, sugerăm respectarea recomandărilor pentru a preveni astfel de situații în viitor. În general, posturile TV din Republica Moldova nu au reușit să acopere subiectul într-o măsură suficientă pentru a dezvălui caracterul fals al acuzațiilor ruse, cu excepția postului Pro TV. Studiul arată că posturile Jurnal TV, TV8 au reușit să protejeze publicul de dezinformare, în timp ce altele nu au oferit informații suficiente sau deloc. Este important de menționat că analiza se referă doar la acest studiu de caz specific și nu trebuie extrapolată în mod nejustificat la politici editoriale mai ample.

Materialul a fost elaborat de Comunitatea WatchDog.MD, în cadrul proiectului „Consolidarea calității și capacității de informare a presei independente”, implementat cu sprijinul Fundației Naționale pentru Democrație (National Endowment for Democracy). Conținutul prezentat este responsabilitatea Comunității WatchDog.md și nu reflectă neapărat viziunea donatorului.